

## บทที่ ๕

### สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในบทเพลงไทย ที่มี  
วัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ (๑) เพื่อศึกษาความเป็นมาของบทเพลง ไทย (๒) เพื่อ ศึกษาหลักธรรม  
ทางพระพุทธศาสนา ที่สะท้อนผ่าน บทเพลงไทย (๓) เพื่อศึกษาคุณค่าของบทเพลงไทยที่มีต่อการ  
ดำเนินชีวิต พอสรุปประเด็นได้ดังนี้

#### ๕.๑ สรุปผลการวิจัย

ในประเด็นของการศึกษาความเป็นมาของบทเพลงไทยสรุปได้ว่า เพลงลูกทุ่งสะท้อนความ  
เป็นไปของสังคมไทย และประวัติศาสตร์สังคมไทย ปรากฏอยู่ในเพลงลูกทุ่งไม่น้อย อีกทั้งเป็นสิ่งที่ช่วย  
ปลอบใจคนจนยามสิ้นหวังได้เป็นอย่างดี เพลงลูกทุ่งในบางยุคอาจสะท้อนให้เห็นว่า สังคมไทยยังขาด  
กลไกที่มา ซึ่งความเสมอภาค และยุติธรรม เพลงลูกทุ่งจึงไม่ใช่จะสื่อถึงความบันเทิงแต่เพียงอย่าง  
เดียว แต่ยังทำหน้าที่เป็นภาพสะท้อนความคิด ความเชื่อ และเป็นวรรณกรรมเพื่อชีวิตโดยแท้จริง  
ที่คนรุ่นหลังสามารถศึกษาเรียนรู้ได้ โดยผ่านบทเพลงในอดีตเหล่านั้น

นอกจากนี้เพลงลูกทุ่งยังมีเนื้อหาของการใช้ถ้อยคำภาษาที่เข้าใจง่าย ไม่ต้องแปล  
ความหมาย มีการสรรหาคำกระทบกระเทียบ เปรียบเปรย ประชดประชัน ใช้ถ้อยคำอารมณ์คมคาย  
ถูกใจผู้ฟัง และมีการใช้คำคล้องจอง คำสัมผัส ภาษาที่ปรากฏ มีแหล่งที่มา ที่หลากหลาย ทั้งภาษา  
ของภาคกลาง อีสาน เหนือ และใต้ โดยใช้ศัพท์ สำนวน สำเนียง ภาษาถิ่น ซึ่งแตกต่างกันไป ตาม  
ลักษณะของเพลงหรือตามสำเนียงของนักร้อง เช่น เสียงเหนือแบบชาวสุพรรณบุรีของ สุรพล สมบัติ  
เจริญ ถือได้ว่า การขับร้องด้วยสำเนียงถิ่นต่างๆ นั้น เป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของเพลงลูกทุ่ง และมัก  
ออกเสียงเพี้ยนไปจากเสียงวรรณยุกต์ ของภาษามาตรฐาน อาจเนื่องมาจากเป็นสำเนียงที่มากับตัว  
นักร้องเอง หรือเพื่อให้ดูโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ นักร้องแต่ละคนจึงต้องมีลีลาการร้องเฉพาะตัว เพื่อ  
สร้างจุดสนใจ เช่น ชาย เมืองสิงห์ มีการออกเสียงนาสิก ฟังคล้ายเสียงบีบจมูก หรือรุ่งเพชร แหลม  
สิงห์ ในเพลง ฝนเดือนหก "อย่างเข้าเดือนหก ฝนก็ตกพรำพรำ" รุ่งเพชร ออกเสียงคำว่า ตก เป็น ตึก ซึ่ง  
มีการเพี้ยนเสียงวรรณยุกต์ เอกชัย ศรีวิชัย ร้องเพลง โดยใช้สำเนียงภาคใต้ บางครั้งแม้นักร้องจะ  
ไม่ใช่คนพื้นถิ่นนั้น แต่ผู้แต่งเพลงก็แต่งให้นักร้องออกสำเนียงถิ่นนั้นไปด้วยสังคมที่อยู่ในยุคทุนนิยม  
ความต้องการมีบ้าน รถยนต์ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ รวมทั้งโทรศัพท์เคลื่อนที่ ซึ่งเป็นความ  
จำเป็นพื้นฐานที่ใครๆ ต่างมีไว้สำหรับติดต่อสื่อสาร การพูดถึงห้างสรรพสินค้าที่ใช้เวลาพักผ่อนใน  
วันหยุด หรือกล่าวถึงร้านสะดวกซื้อ ก็มีอยู่ในเนื้อหาของเพลงลูกทุ่งยุคปัจจุบัน

จากการศึกษาเพลงลูกทุ่งไทยพบว่ามีคุณค่าดังนี้คือ

๑. เป็นหลักฐานของข้อมูลทางประวัติศาสตร์สังคมของประเทศ
๒. เป็นที่รวมของภูมิปัญญาและทรัพย์สินทางปัญญาของชาวบ้าน
๓. เป็นเพลงที่เรียบง่าย เข้าใจง่าย ร้องง่าย จำง่าย

๔. สามารถเข้าถึงสังคมทุกชั้น กระจายได้กว้างไกลถึงชนบททุกแห่ง

๕. มีความเป็นไทยทั้งในเรื่องของภาษา ทำนอง และการขับร้อง"

เพลงลูกทุ่งไทยมีคุณลักษณะโดดเด่นเฉพาะตัวทั้งในด้านการออกเสียง และการใช้ภาษานับเป็นการอนุรักษ์ภาษาไทย ซึ่งเป็นภาษาประจำชาติไทย จึงควรช่วยกันอนุรักษ์เพลงลูกทุ่งไทย เพื่อให้เป็นเอกลักษณ์ของชาติไทยสืบไป

เนื้อหาของบทเพลงลูกทุ่งอีสาน หรือรูปแบบการประพันธ์ เหตุผลที่ตั้งข้อสันนิษฐานเช่นนี้ เพราะโครงเรื่องหรือภาษาเป็นสำนวนอีสาน มีโครงเรื่องคล้ายเพลงลูกทุ่งหรือหมอลำ วรรณกรรมของล้านช้าง ซึ่งคำว่าลูกทุ่งอีสานนี้ แวง พลังวรรณ สันนิษฐานว่ามาจากการที่ชาวอีสานได้หลั่งไหลกันเข้ากรุงเทพฯ จำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ ทำให้สังคมชาวอีสานในกรุงเทพฯ เป็นปึกแผ่นขึ้น โดยพื้นฐานจากความเป็นคนจากพื้นเพเดียวกัน มีความรู้สึกห่วงหาอาลัยถิ่นเกิดเหมือนๆ กัน และความโหยหาศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิมเหมือนๆ กัน พลังความเป็นอีสานได้กลายเป็นพลังขับเคลื่อนและเป็นปัจจัยที่เอื้อรองรับและอุ้มชูการก่อเกิดของเพลงลูกทุ่งมิติใหม่ ที่มีรูปแบบ เนื้อหาและรับใช้ชีวิตคนพลัดบ้าน

เพลง ลูกกรุง หมายถึง “บทเพลงที่ถ่ายทอดออกมาในรูปแบบของ สังคม และคนเมืองหลวง รวมถึงเรื่องราว ตลอดจนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น การถ่ายทอดอารมณ์ การขับร้อง น้ำเสียง ของกลุ่มนักร้อง นักแต่งเพลง และนักดนตรีจะมีรูปแบบ ประณีต ละเอียดย่อน ออกมานุ่มนวล ความรู้สึกของผู้ฟัง ฟังแล้วเกิดจินตนาการตาม เนื้อร้องของบทประพันธ์ออกมาเป็นร้อยแก้ว ร้อยกรอง มีความหมายสลับซับซ้อน ยอกย้อน ผู้ประพันธ์ นักร้อง นักดนตรี และผู้ฟังอาจเข้าถึงบทเพลงไปตามจินตนาการแตกต่างกันไป

เพลงลูกกรุง” ได้แยกกลุ่มผู้ฟังอย่างเด่นชัดขึ้นมาตามลำดับ โดยนำเอาความเป็นอยู่ ของผู้ฟัง ศิลปิน นักร้อง นักดนตรี เป็นผู้กำหนดทิศทาง วงสุนทราภรณ์เป็นวงแรก ก่อตั้งเป็นวงดนตรีวงใหญ่ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๒ ซึ่งทำให้สังคมเมืองในยุคนั้น เริ่มต้นตัวการฟังเพลง ผู้ฟังและค่ายเพลงต่างๆ เริ่มจัดประเภทเพลง สร้างนักร้องให้มีรูปแบบความเป็นคนเมืองหลวง นักดนตรี นักแต่งเพลง นักร้องต่างมีรูปแบบ หาแพชชันนำสังคม ทั้งเรื่องการแต่งตัวการออกกินข้าวนอกบ้าน มีคลับมีบาร์ แถวถนนราชดำเนิน ตามย่านชุมชน โรงแรมใหญ่ๆ มีห้องบอลรูม เพื่อให้มีการจัดแสดงดนตรีประกอบ กลุ่มคนฟังจึงเริ่มรับแนวเพลงลูกกรุง เกิดการเปรียบเทียบระหว่างแนวเพลงลูกทุ่ง กับเพลงลูกกรุงขึ้นมาโดยอัตโนมัติ นักร้องลูกกรุงที่ถือว่าเป็นรุ่นแรกที่กำหนดแนวเพลงลูกกรุงไว้ชัดเจน

ในประเด็นของเพลงเพื่อชีวิตในอดีตบทบาทสามารถสร้างกระแสรู้ทางทางการเมือง การเปลี่ยนจิตสำนึกทางการเมืองได้เป็นอย่างดี เพราะเป็นบริบทของสถานการณ์ทางการเมือง ในปัจจุบัน เพลงเพื่อชีวิตได้เข้าสู่ระบบทุนนิยมธุรกิจของนายทุนจึงเป็นรูปแบบของความบันเทิง มีไว้เพื่อบริโภคหรือผู้ฟังได้เสพ แต่ยังคงมีศิลปินบางส่วนยังคงทำงานเพื่อสร้างสรรค์สังคมต่อไป บทเพลงเพื่อชีวิตและศิลปินเพื่อชีวิตยังคงทำหน้าที่สร้างกระแสรู้ความรู้สึก แม้ว่าจะไม่ได้ผลอย่างเช่นอดีต เพลงชีวิตจึงเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างกระแสให้เกิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองต่อไป

จากการศึกษาในประเด็นของหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ สะท้อนผ่าน บทเพลงไทย คือ หลักศรัทธา หลักกตัญญูกตเวที หลักกฏแห่งกรรมหลักไตรลักษณ์ และความเชื่อเรื่องบุญบาป

บทเพลงที่สะท้อนถึงหลัก ศรัทธา (๑) เพลงดาวลูกไก่ ที่สะท้อนหลักศรัทธาตามแนวทางของพระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดีครบถ้วน โดยเฉพาะศรัทธาในหลักกรรม ว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว แม้

ศรัทธาดังกล่าวจะมีข้อบกพร่องอยู่บ้าง ในแง่ที่ว่าสองตายายยังทำบาปด้วยการฆ่าแม่ไก่ แต่พฤติกรรมดังกล่าวก็ต้องถือว่าสะท้อนวิถีชีวิตจริงของชาวพุทธโดยทั่วไปได้เป็นอย่างดี (๒) บทเพลงบาปบุญมีจริงของวงสุนทราภรณ์ ที่สื่อถึงเรื่องคติของชีวิตที่ไม่แน่นอน ต้องเร่งสร้างกุศลในพระพุทธศาสนา เมื่อสิ้นชีวิตแล้วจะได้ไปเกิดในสุคติภูมิ (๓) เพลงบวชพระดีกว่า ของไวพจน์ เพชรสุพรรณ, (๔) ชายไร่โบสถ์ของสมยศ ทัศนพันธ์, (๕) หัวใจถวายเป็นวัด ของพุ่มพวง ดวงจันทร์ , ต่างก็สื่อถึงความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ในเรื่องของการบวช เพราะว่าพระพุทธศาสนาเป็นที่พึ่งทางใจของผู้ประสบทุกข์ ในเนื้อเพลงเหล่านี้ กล่าวถึงความทุกข์ของแต่ละคน ไม่เห็นสิ่งอื่นที่จะพึ่งได้นอกจากการเข้าวัดฟังหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ดีกว่าจะพึ่งสิ่งอื่นที่ไร้แก่นสาร

บทเพลงที่สะท้อนถึงหลักกตัญญูกตเวที คือ (๑) บทเพลงดาวลูกไก่ สะท้อนหลักความกตัญญูกตเวทีได้ชัดเจนมาก เพราะผู้เขียนบทเพลงได้ตั้งใจใช้ “ชีวิต” เป็นเครื่องเดิมพัน ทั้งยังทำให้เรามองเห็นว่า ความกตัญญูกตเวทีตามหลักของพระพุทธศาสนานั้น มิใช่เพียงแค่การสำนึกรู้เท่านั้น หากแต่ยังต้องสามารถกระทำตอบแทนให้เป็นรูปธรรมลักษณะใดลักษณะหนึ่งตามสมควรแก่การกระทำที่ตนเคยได้รับจากผู้มีอุปการะ (๒) เพลงบ้านเกิดเมืองนอน ขับร้องโดย วงสุนทราภรณ์ (๓) เพลงสยามเมืองยิ้ม ขับร้องโดย พุ่มพวง ดวงจันทร์ (๔) เพลงเอกลักษณ์ไทย ขับร้องโดย พุ่มพวง ดวงจันทร์(๕) เพลงท.ทหารอดทน ของวงคาราบาว (๖) เพลงคนไทยรักกันของ วงคาราบาว ต่างก็สื่อถึงให้คนไทยทุกคน กตัญญูรู้คุณพระเจ้าแผ่นดิน และประเทศไทยซึ่งเป็นบ้านเกิดเมืองนอน ให้เชิดชูสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นสถาบันสูงสุดของคนไทยใคร ๆ จะลบหลู่ไม่ได้ ต้องปกป้องด้วยชีวิต (๗) เพลงสันติธรรม ขับร้องโดย สมยศ ทัศนพันธ์(๘) เพลงชายไร่โบสถ์ ขับร้องโดย สมยศ ทัศนพันธ์ (๙) เพลงร้องเพลงเพื่อแม่ ขับร้องโดย เสริย์ รุ่งสว่าง (๑๐) เพลงบวชแทนค่าน้ำนม ขับร้องโดยไวพจน์ เพชรสุพรรณ (๑๑) เพลงไวพจน์ลาบวช ขับร้องโดยไวพจน์ เพชรสุพรรณที่สื่อถึงหลักทางพระพุทธศาสนา คือกตัญญูกตเวที ซึ่งคนเราเมื่อบิดามารดาเลี้ยงมาแล้ว ต้องเลี้ยงท่านตอบ และสิ่งที่ขาดไม่ได้ คือเป็นประเพณีและวัฒนธรรมของคนไทยอย่างหนึ่งที่ลูกชายเมื่ออายุครบ ๒๐ ปี บริบูรณ์แล้ว ต้องทดแทนบุญคุณค่าน้ำนมพ่อแม่ด้วยการบวชพระ การบวชเป็นพระภิกษุในทางพระพุทธศาสนาถือว่า เป็นเพศที่สูงที่สุด

บทเพลงที่สะท้อนถึงหลักกรรมของวงสุนทราภรณ์ คือ (๑) เพลงรอยบุญรอยกรรมที่สื่อถึงหลักกรรมในแง่ที่ว่า กรรมที่บุคคลทำมาย่อมจำแนก สัตว์ให้ดีเลวประณีต ได้ดีมีสุขทุกข์ เป็นที่ตนไว้วางใจ คนจะแข่งอะไรก็แข่งได้ แต่เรื่องบุญวาสนา เป็นเรื่องที่แข่งกันไม่ได้ ทุกชีวิตต้องตกอยู่ในหลักของกิเลส กรรมและวิบาก (๒) บทเพลงบุพเพสันนิวาส (๓) บทเพลงทาสชีวิต (๔) บทเพลงไฟรัก (๕) บทเพลงผู้แพ้รัก (๖) บทเพลงเรือนมนุษย์ ต่างก็ สื่อถึงหลักกรรมในแง่ที่ว่า คนที่ประสบเคราะห์ในชาตินี้ก็เพราะผลวิบากของกรรมที่ทำไว้ในอดีตชาติ ต้องกำหนดรับกรรมต่อไปดังที่ ปรากฏในหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาว่า เราเป็นผู้มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นของ ๆ ตน และสัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม

บทเพลงที่สะท้อนถึงหลักกรรม ของสมยศ ทัศนพันธ์ คือ (๑) บทเพลงละครหลงโรง สื่อถึงหลักกรรมในแง่ที่ว่า จะประกอบอาชีพอะไรก็ไม่ร้ายต้องพบกับความจนตลอดชีวิต ไม่พบทางสว่าง ชีวิตต้องมีตน เพราะผลของกรรมมาดัดรอน ถ้ามองในหลักของคำสอนทางพระพุทธศาสนา จะสื่อได้ว่าการที่ต้องประสบกับความจนเช่นนี้เพราะวิบากคือการไม่ได้ทำบุญไว้ในอดีตชาติ

(๒) เพลงวันลาสิกขาบท (๓) เพลงมิตรแห่งความดี (๔) เพลงโปรดสัตว์ได้บาป (๕) เพลงแสงเทียนแห่งชีวิต (๖) เพลงชายใจพระ ต่างก็สื่อถึงในแง่ของการใช้หนี้กรรมไม่ต้องมาจองเวรจองกรรมกัน ให้อโหสิกรรมกันไป ผู้ใดทำกรรมอันใดไว้ย่อมได้รับผลของกรรมนั้นเอง ตัวเราคอยทำกรรมเก่าไว้ในอดีตชาติก็ยอมรับผลนั้น ไม่ต้องสร้างเวรกรรมใหม่อีก ให้มันทำดีไว้ ผลบุญของความนั้นดี จะทวีมันก็เกียรติงาม

บทเพลงที่สะท้อนถึงหลักกรรม ของไวพจน์ เพชรสุพรรณ คือ เพลงบวชแทนค่าน้ำนม สื่อถึงหลักกรรมผู้ที่ทำ กรรมด่ามารดาบิดา ไม่รู้บุญคุณที่มารดาบิดาเคยเลี้ยงมา แทนที่จะตอบแทน กลับเนรคุณด้วยการด่าทอผู้บังเกิดเกล้า เมื่อตายไปแล้วต้องไปเกิดเป็นเปรตในนรก

บทเพลงที่สะท้อนหลักกรรมของวงคาราบาว คือ (๑) เพลงลูกแก้ว (๒) เพลงเวร (๓) เพลงเดือน ๙ เข้า ๑๑ เนื้อหาสาระของบทเพลงเพื่อชีวิตของวงคาราบาวบางเพลง นอกจากจะสะท้อนชีวิตจริงของผู้คนที่ดิ้นรนหาเลี้ยงชีพด้วยความอยู่รอด และสะท้อนถึงปัญหาต่างๆ ในสังคมแล้วยังสะท้อนถึงหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่ชาวพุทธมักคุ้นเคยมากที่สุด คือหลักกรรม เรามักคุ้นเคยเสมอใน ๒ ประโยคที่ว่า มันเป็นเวรกรรมของเรา ไม่รู้เป็นเวรกรรมอะไร จึงต้องได้รับทุกข์มากเพียงนี้ เพราะว่าเรื่องกรรมเวรเป็นที่คุ้นหูในวิถีชีวิตคนไทยชาวพุทธนั่นเอง

บทเพลงที่สะท้อนถึงหลักไตรลักษณ์ของวงคาราบาว คือ (๑) เพลงถึกควายทุย (๒) เพลงผู้เฒ่า (๓) เพลงเฒ่าทะเล (๔) บทเพลงถึกควายทุย ภาค ๙ ซึ่งได้สื่อสะท้อนถึงหลักไตรลักษณ์อันเป็น หลักคำสอนให้ยอมรับความเปลี่ยนแปลงของชีวิตว่าสิ่งทั้งหลายเป็นสภาพที่ถูกปรุงแต่งล้วนไม่เที่ยงยั่งยืน ต้องแปรปรวนไป ไม่คงอยู่ตามอำนาจความปรารถนา หรือควบคุมได้ บทเพลงของวงคาราบาว มีทั้งเนื้อหาที่สะท้อนถึงความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของผู้คนในสังคม ซึ่งความเปลี่ยนแปลงนั้น มีทั้งเกิดจากกฎธรรมชาติซึ่งเชื่อมโยงกับกาลเวลา และมีการกระทำของมนุษย์เอง จุดหมายในการสื่อของบทเพลงคาราบาว มีทั้งที่สื่อให้ผู้คนในสังคมได้เรียนรู้บทเรียนที่เกิดจากน้ำมือของมนุษย์เอง เพื่อจะได้มีสติไม่ประมาท ดังที่ผ่านมา มีทั้งสื่อให้รู้จักวางท่าทีของจิตในเรื่องของการปล่อยวาง ความยึดมั่นในสรรพสิ่ง

จากการศึกษาบทเพลงไทยที่มีคุณค่าต่อการดำเนินชีวิต พบว่าบทเพลงไทยเป็นศิลปะทางดนตรีที่ช่วยกระตุ้นความรู้สึกนึกคิดทางศีลธรรม และจริยธรรมให้เกิดขึ้น เพื่อเน้นคุณค่าอันแท้จริงของชีวิตและดลใจให้มนุษย์ตระหนักแสวงหาคุณค่าทางจริยธรรม วิธีทางที่ถูกต้องในหน้าที่ การประกอบวิชาชีพส่งเสริมทัศนคติอันดีงามที่เหมาะสม สร้างค่านิยม ความประพฤติในการงานให้เป็นไปด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อประโยชน์ต่อสังคม ประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าและยั่งยืน

## ๕.๒ ข้อเสนอแนะ

### ๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะ ทางสถาบันการศึกษา

๑. สถาบันทางพระพุทธศาสนามีวัดหรือสถานปฏิบัติธรรมตลอดจนสมาคมทางพระพุทธศาสนา จัดให้มีการอบรมการศึกษาและปฏิบัติธรรม โดยสนับสนุนเรื่องการใช้ดนตรีบำบัด เพื่อความผ่อนคลายทางด้านอารมณ์ ที่อาจจะตึงเครียดเกินไป

๒. สถาบันการศึกษาทางพระพุทธศาสนา มีมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นต้น ควรส่งเสริมให้มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการใช้

ดนตรีบำบัดและคติธรรม ทางพระพุทธศาสนาที่สะท้อนผ่าน บทเพลงไทยให้มากยิ่งขึ้น ตลอดจนจัด  
ทุนอุดหนุนการวิจัย และจัดสรรงบประมาณในส่วนนี้ด้วย

#### ๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อ

ผู้วิจัยเห็นว่าประเด็นที่น่าจะทำการศึกษาวิจัยต่อดังนี้คือ

๑. อิทธิพลของเพลงคลาสสิกที่มีต่อสังคมไทย
๒. แรงจูงใจในการแปลเถรคาถาเป็นบทเพลงพระอรหันต์
๓. การศึกษาวิเคราะห์บทเพลงในพระธรรมวินัย
๔. การศึกษาบทเพลงในพระพุทธศาสนาเพื่อเปรียบเทียบกับเพลงไทย
๕. การศึกษาเปรียบเทียบเพลงในพระพุทธศาสนากับเพลงสากล

## บรรณานุกรม

### ๑. ภาษาบาลี-ภาษาไทย:

#### ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี. ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก, ๒๕๐๐.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

\_\_\_\_\_. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

#### ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. อรรถกถาภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒ – ๒๕๕๔.

พระพุทโธสาจารย์. วิสุทธิมรรคแปล. แปลโดยคณะกรรมการแผนกตำรากรมกุฎราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมกุฎราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖.

พระสิริมังคลาจารย์. มงคลัตถปิณี. แปลโดยคณะกรรมการแผนกตำรา กรุงเทพมหานคร : มหา-  
มกุฎราชวิทยาลัย. โรงพิมพ์กรมกุฎราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

#### (๑)หนังสือ :

กรมวิชาการ.กระทรวงศึกษาธิการ. ดนตรีในวิถีชีวิตไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๔๕.

คมสันต์ วงศ์วรรณ. ดนตรีตะวันตก. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,  
๒๕๕๑.

จินตนา ดำรงเลิศ. วรรณกรรมเพลงลูกทุ่ง: ขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยมและการดำเนินชีวิต  
ของชาวชนบทไทยที่ปรากฏในเพลงลูกทุ่งไทย ตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ จนถึง  
ปัจจุบัน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๓.

เจตชรินทร์ จิรสันติธรรม. ทฤษฎีการขับร้องเพลงไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์โอเดียนสโตร์,  
๒๕๕๓.

ธวัช ปุณโณทก. ความเชื่อพื้นบ้านอันสัมพันธ์กับวิถีชีวิตในสังคมอีสาน . กรุงเทพมหานคร: หจก.  
ทิพย์อักษร, ๒๕๔๔.

ธนิต อยู่โพธิ์. ดนตรีในธรรมวินัย. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., ๒๕๑๘.

ธิดา โมสิกรัตน์. การอ่านทำนองเสนาะ. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช,  
๒๕๓๓ .

นงเยาว์ ชาญณรงค์. วัฒนธรรมและศาสนา. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์  
มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒.

นภลัย สุวรรณธาดา. **ความรู้เบื้องต้นทางการประพันธ์**. นนทบุรี:มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๓๓.

เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์. **เส้นทางเพลงลูกทุ่งไทย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๓๓.

ปัญญา รุ่งเรือง. **ดนตรีในวิถีชีวิตไทย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๕.

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓.

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). **พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุด คำวัด**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เลียงเชียง, ๒๕๔๘.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). **จาริกบุญ จาริกธรรม**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๙.

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต). **เรื่องที่คุณคนไทยควรเข้าใจให้ถูกต้อง**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๒.

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). ป.ธ. ๙ ราชบัณฑิต. **พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุด คำวัด**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เลียงเชียง, ๒๕๔๘.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๖. กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส อาร์. ฟรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๑.

\_\_\_\_\_. **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร : บริษัทเอส อาร์. ฟรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๑

\_\_\_\_\_. **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร : บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๙.

\_\_\_\_\_. **พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย**. พิมพ์ครั้งที่ ๓๒. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ผลิธัมม, ๒๕๕๕.

พระสิริมงคลอาจารย์. **พุทธจริยธรรมกับดนตรี**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เซ็นทรัลเอกเพรส จำกัด, ๒๕๔๘.

พุทธทาสภิกขุ. **ขมขมข้อคิดอิสระ พุทธทาสภิกขุ**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๓๘.

ไพบูลย์ ดวงจันทร์. **ภูมิปัญญาในภาษาไทย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๘.

ภิญโญ จิตต์ธรรม. **ความเชื่อ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รามคำแหง, ๒๕๑๘.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย . **มิลินทปันทนา ฉบับแปลในมหาวิทยาลัย**. พิมพ์ครั้งที่ ๔ . กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

มนตรี ตราโมทและคณะ. **โน้ตเพลงไทย เล่ม ๒**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๓๙.

เรณู โกศินานนท์. **นาฏดุริยางค์สังคีตกับสังคมไทย**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๔๕.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๕๔.

แวง พลังวรรณ. **ลูกทุ่งอีสาน ประวัติศาสตร์อีสานตำนานเพลงลูกทุ่ง**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสาร, ๒๕๔๓.

วิทย์ ศิวะศรียานนท์. **วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย, ๒๕๔๑.

ศุภวรรณ พิพัฒพรณวงศ์ กรีน. **คู่มือชีวิตภาคภูมิแห่งกรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. ปทุมธานี: สกายบุ๊กส์, ๒๕๔๘.

สังัด ภูเขาทอง. **ขุดหลุมเพลงไทย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๓.

สนธิ สมัครการ และสุพรรณิ ไชยอำพร. **สังคมไทย ภาวะปัจจุบัน และแนวโน้มในอนาคต**. (พ.ศ. ๒๕๓๕-๒๕๕๐), กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๓๘.

สถาพร ศรีสัจจัง, **การประสมประสานทางสังคม-วัฒนธรรม และมุสลิม**, จังหวัดตรัง : ศูนย์ข้อมูลประจำจังหวัด, ๒๕๓๑

สันทัต จันทรขุน. **การใช้คำกษิตและโวหารในวรรณกรรมเพลงบอกของเพลงบอกสร้อยเสียงเสนาะ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิมพ์ลักษณ์, ๒๕๔๙.

สุกรี เจริญสุข. **ดนตรีชาวสยาม** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ดอกเตอร์แซ็ค (Dr. Sax), ๒๕๓๘.

สุทธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, **ความเชื่อของคนภาคใต้, ในสารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ เล่ม ๒** กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์การพิมพ์, ๒๕๒๙.

เสาวลักษณ์ อนันตศานต์. **ประเภทความเชื่อในวัฒนธรรมพื้นบ้าน**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐.

เสฐียรพงษ์ วรรณปก. **บทเพลงแห่งพระอรหันต์**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์ พรินติ้ง กรุ๊ป จำกัด, ๒๕๓๑.

แสง จันทรงาม. **ศาสนาวิทยา**. กรุงเทพมหานคร : เจริญรัตน์การพิมพ์, ๒๕๔๒.

สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน). **ประมวลสารคดีธรรม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๐.

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. **ดาวประดับฟ้า มั่นทนมา โมรากุล**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ดาว, ๒๕๒๔.

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ . **การสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง วัฒนธรรมพื้นบ้าน : กรณีอีสาน**. (เอกสารโรเนียว), ๒๕๓๒.

เอนก นาวิกมูล. **คุณค่าเพลงพื้นเมือง : เพลงนอกศตวรรษ**. กรุงเทพมหานคร: เมืองโบราณ, ๒๕๒๒.

## (๒) วิทยานิพนธ์:

เกรียงไกร วัฒนาสวัสดิ์. “การศึกษาเชิงภาษาศาสตร์ชาติพันธุ์ในบทเพลงลูกทุ่งและเพลงลูกกรุง”.

**วิทยานิพนธ์ภาษาศาสตร์ดุฎิบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๘.

ขจร ฝ่ายเทศ . “การสื่อสารทางการเมืองในเพลงไทยลูกทุ่ง พ.ศ.๒๕๐๗-๒๕๔๗” . **ปริญญาดุฎิบัณฑิต (สื่อสารมวลชน)**, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๘.

- จิระศักดิ์ จิตตบุตร. “วิเคราะห์เพลงพยางค์ มุกดา”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๔๕.
- จุฑามณี บ้านมอญ. “การศึกษาเพลงพื้นบ้านท่าโพ ตำบลท่าโพ อำเภอหนองขาหย่าง จังหวัดอุทัยธานี”. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๕๐.
- ชุตินา เพ็งสุทธิ. “การศึกษาวิจัยเรื่องการวิเคราะห์เนื้อหาเพลง ไทยสากลที่เกี่ยวข้องกับสถาบันครอบครัว”. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕.
- ณรุทธิ์ สุทธิจิตต์. **สังคตินิยม ความซาบซึ้งในดนตรีตะวันตก**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕.
- ณัชชา ชินธิป. “โหราศาสตร์กับการตัดสินใจทางธุรกิจ”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ๒๕๔๘.
- ดิเรก ชัยนาม. “การศึกษาเชิงภาษาศาสตร์ชาติพันธุ์ในบทเพลงลูกทุ่งและเพลงลูกกรุง”. **วิทยานิพนธ์ภาษาศาสตร์ดุสิตบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๐๙.
- ธิดิมา ถาวรรัตน์. “ค่านิยมชาวไทยภาคใต้ที่ปรากฏในวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งภาคใต้ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๒ – ๒๕๓๔”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิตบัณฑิตวิทยาลัย**: มหาวิทยาลัยทักษิณ ๒๕๓๕
- พรศักดิ์ เจริญสวัสดิ์ และปรีชา นุ่นสุข, “ศาสนาและความเชื่อต่างๆ ของชุมชนโบราณในภาคใต้ในรายงานการสัมมนาเชิงประวัติศาสตร์โบราณคดีศรีวิชัย”, สงขลา : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒสงขลา, ๒๕๒๕.
- พงษ์ชัย ไทยวรรณศรี. “วรรณกรรมจากบทเพลง สุนทรภรณ์”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก, ๒๕๒๙.
- พรเพ็ญ ต้นประเสริฐ. “ศึกษาการสะท้อนวัฒนธรรมไทยในเพลงไทยสากล ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๙ – ๒๕๓๑: การศึกษาในด้านลักษณะภาษาและการสะท้อนวัฒนธรรมไทย”. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย , ๒๕๓๓.
- พัชรินทร์ อนันต์ศิริวัฒน์. “การวิเคราะห์ภาพพจน์และแนวคิดในเพลงอนุตตรธรรม”. **งานวิจัย**. คณะมนุษยศาสตร์ : มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๕๒.
- พระมหาประศักดิ์ อัครปณฺโญ (ซ่งแสง). “ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์กับกฎแห่งกรรมของชาวพุทธไทย”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑.
- พระมหาธนวุฒิ โชติธมฺโม (อุปชัย). “ศึกษาวิเคราะห์อุดมธรรมในทัศนะของศรีบูรพา (กุหลาบ สายประดิษฐ์)”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย , ๒๕๕๑.

พระมหาสมชัย สิริวฑฒโน (ศรีนอก). “ศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏอยู่ใน บทเพลงลูกทุ่งไทย”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

พระมหาสุชาติ สุชาติ (สมมาตร). “การศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมและวิธีการใช้หลักธรรมทาง พระพุทธศาสนาที่ปรากฏในลิลิตตะเลงพ่าย”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

พระมหาสาคร ศรีดี (ป.ธ.๙). “วิเคราะห์หลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในเพลงพื้นบ้านจังหวัด สุพรรณบุรี: ศึกษาเฉพาะกรณีเพลงอีแซว”. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๕.

พระสุนทร รตนบุญโญ (มติยาภักดิ์). “การศึกษาปัญหาเกี่ยวกับการใช้ภาษาในการสื่อสารเพื่อการ เผยแผ่ธรรมะในยุคปัจจุบัน (๒๕๔๙)”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิต วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

เพิ่มพร ธนสีลังกูร. “วิเคราะห์วรรณกรรมเพลงของสลา คุณวุฒิ”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๔.

มัลลิกา คณานุรักษ์, “การวิเคราะห์ชีวิตและผลงานเพลงอมตะของแก้ว อัจฉริยะกุล”. รายงานการ วิจัย. ปัตตานี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๔๕.

รุจิรา เกตุศิริ. “การศึกษาเพลงพื้นบ้านอีสานที่ปรากฏในเพลงลูกทุ่งไทย”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร มหาบัณฑิต**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๓๕.

ลักขณา สุขสุวรรณ. “เพลงลูกทุ่งอีสานกับลักษณะการใช้ภาษาและการสะท้อนวัฒนธรรมท้องถิ่น : ศึกษาในผลงานเพลงของศิริพร อำไพพงษ์”. **วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต** , บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๑.

วีรชาติ เปรมมานนท์. “วิเคราะห์เพลงพยางค์ มุกดา”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิต วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๓๒.

ศิริพร กรอบทอง. “วิวัฒนาการของเพลงลูกทุ่งในสังคมไทย (พ.ศ.๒๔๘๑ -๒๕๓๕)”, **วิทยานิพนธ์ อักษรศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑.

สมชัย ศรีนอก. “ความเชื่อและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อเรื่องบุญบาปในบทเพลงลูกทุ่งอีสานของครูเพลงลูกทุ่ง อีสานร่วมสมัย”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยมหา จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

สมพร จันอุต. “ความเชื่อเรื่องบุญบาปตามแนวทางพระพุทธศาสนาของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัด มหาสารคาม”. **ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพุทธศาสตรการพัฒน**. บัณฑิต วิทยาลัย ;มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ๒๕๔๙.

อศิมาภรณ์ มงคลหว่า. “ดนตรีในพระพุทธศาสนา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิต วิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

อำมลา กมลมาลย์. “การศึกษาหลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในเพลงพื้นบ้านจังหวัดอุทัยธานี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** . บัณฑิตวิทยาลัย :จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , ๒๕๕๓.

**(๓) ภาษาอังกฤษ :**

The New Encyclopedia Britanica. (Chicago : The University to Chicago, 1985.

**(๔) สื่ออิเล็กทรอนิกส์:**

สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ/เล่มที่ ๓๓/เรื่องที่ ๒ เพลงลูกทุ่ง **ประวัติเพลงลูกทุ่ง**

ออนไลน์:[แหล่งที่มา] <http://kanchanapisek.or.th>. [๒๒ มิถุนายน ๒๕๕๘]

ออนไลน์ [ แหล่งที่มา ] : <http://www.gotoknow.org/posts>. [๒๒ มิถุนายน].

ออนไลน์ [ แหล่งที่มา ] : <http://www.sa.ku.ac.th/sakuoke/๐๑๗๔mid.html>. [๒๒ มิถุนายน].

ออนไลน์ [ แหล่งที่มา ] : <http://meemodel.com>. [๒๒ มิถุนายน].

ออนไลน์ [ แหล่งที่มา ] : <http://mv.gmember.com>. [๒๒ มิถุนายน].

ออนไลน์ [ แหล่งที่มา ] : <http://music.you๒play.com/play>. [๒๒ มิถุนายน].

ออนไลน์ [ แหล่งที่มา ] : <http://meemodel.com>. [๒๒ มิถุนายน].

ออนไลน์ [ แหล่งที่มา ] : <http://mp๓freefree.com>. [๒๒ มิถุนายน].

ออนไลน์ [ แหล่งที่มา ] : <http://pantip.com/topic>. [๒๒ มิถุนายน].

ออนไลน์ [ แหล่งที่มา ] : <http://www.youtube.com/watch>. [๒๒ มิถุนายน].

ออนไลน์ [ แหล่งที่มา ] : <http://www.youtube.com/watch?v=p๘HusAT๔lu๘>. [๒๒ มิถุนายน].

ออนไลน์ [ แหล่งที่มา ] : <http://www.youtube.com/watch?v=jlhDsFocW๒Y>. [๒๒ มิถุนายน].

ออนไลน์ [ แหล่งที่มา ] : <http://www.youtube.com/watch?v=l๖dMaTgl๘il>. [๒๒ มิถุนายน].

ออนไลน์ [ แหล่งที่มา ] : <http://www.websuntaraporn.com>. [๒๒ มิถุนายน].

ออนไลน์ [ แหล่งที่มา ] : <http://www.songdee.com/tag/dr๑uu>. [๒๒ มิถุนายน].

ออนไลน์ [ แหล่งที่มา ] : <http://www.youtube.com/watch?v=Qru๖๔iSRGHE>. [๒๒ มิถุนายน].

ออนไลน์ [ แหล่งที่มา ] : <http://www.siamzone.com/music/thailytic>. [๒๒ มิถุนายน].

ออนไลน์ [ แหล่งที่มา ] : <http://www.youtube.com/watch?v=EEHE๓CyiPmA>. [๒๒ มิถุนายน].

ออนไลน์ [ แหล่งที่มา ] : [http://www.youtube.com/watch?v=vpaDl๐๖\\_vaQ](http://www.youtube.com/watch?v=vpaDl๐๖_vaQ) . [๒๒ มิถุนายน].

ออนไลน์ [ แหล่งที่มา ] : <http://www.madchima.org/forum/index>. [๒๒ มิถุนายน].

ออนไลน์ [ แหล่งที่มา ] <http://www.thaipoet.net/images/luktong.doc>

ยงฤต สายเนตร, ภาพสะท้อนจากดนตรีลูกทุ่งอีสาน, ออนไลน์ [แหล่งที่มา ]

<http://www.art.tsu.th/doc/yongk.doc>

สาวิตรี สุวรรณสถิตย์. " นิตยสารเพลงไทย "วารสาร **ความร่วมมือกับต่างประเทศ**

**กระทรวงศึกษาธิการปีที่ ๙(๒):๑; เมษายน-มิถุนายน ๒๕๕๕. ออนไลน์ : [แหล่งที่มาที่ ]**

<http://tinanya.blogspot.com>. [๓ มกราคม ๒๕๕๙].

## (๕) สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ ดร. แสง นิลนามะ หัวหน้าภาควิชาศาสนาและปรัชญา คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัย  
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๒ มกราคม ๒๕๕๙.

สัมภาษณ์ ผศ. ดร. สมชัย ศรีนอก ผอ. หลักสูตรพระพุทธศาสนาสาขาการสอนสังคมศึกษา  
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๒ มกราคม ๒๕๕๙.

สัมภาษณ์ ศ. ดร. สมภาร พรหมทา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๖ มกราคม  
๒๕๕๙.

สัมภาษณ์ ผศ. สหชัย วิวัฒน์ปฐวี อาจารย์ประจำภาควิชาดนตรีตะวันตก มหาวิทยาลัยราชภัฏ  
พระนคร ๒๒ มกราคม ๒๕๕๙.

สัมภาษณ์ ผศ. ดร. ประจักษ์ ไม้เจริญ รองคณบดี คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย  
ราชภัฏพระนคร ๒๒ มกราคม ๒๕๕๙.

สัมภาษณ์ ผศ. ดร. ประพันธ์ ศุภสร อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช  
วิทยาลัย ๒๕ มกราคม ๒๕๕๙.

สัมภาษณ์ ดร. เสนาะ ผดุงค์ฉัตร อาจารย์ประจำคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช  
วิทยาลัย ๒๕ มกราคม ๒๕๕๙.